

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 – «ЕКОНОМІКА»: ГАЛУЗЕВИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ 2018-2020 РОКИ

м. Одеса, 2021 р.

Некрасова Л.А., Пашкова А.В. Аналіз розвитку ринку праці докторів філософії та тенденцій розвитку спеціальності 051 - «Економіка»: галузевий та регіональний контекст 2018-2020 роки: Аналітичний звіт. Одеса, 2021. – 8 с.

Виконавці: Некрасова Любов Аркадіївна, доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри економіки підприємств Державного університету «Одеська політехніка».

Пашкова Ангеліна Володимирівна, старший викладач кафедри економіки підприємств Державного університету «Одеська політехніка».

Результати: Авторами проаналізовано сучасний ринок праці докторів філософії в контексті професійно-кваліфікаційних тенденцій спеціальності 051 - «Економіка».

Анотація

Аналіз розвитку ринку праці докторів філософії та тенденцій розвитку спеціальності 051 - «Економіка» галузевого та регіонального контексту 2018-2020 року, проведене за *такими напрямками як:*

- стислий огляд динаміки виробництва в ключових сферах розвитку;
- розглянуто рівень поширення НДР в Україні та Південних регіонах;
- стислий аналіз кількісних характеристик кадрового потенціалу вітчизняної науки;
- визначено ключові компетенції фахівця майбутнього.

Головним економічним завданням для країни було і залишається утримання макроекономічної стабільності, посилення спроможності бізнесу до довгострокового зростання і розвитку. За підсумками січня-березня 2019 року в цілому в регіонах спостерігалися негативні тенденції щодо динаміки виробництва в ключових сферах розвитку: промисловості, сільському господарстві, будівництві та освоєнні капітальних інвестицій, про що свідчить динаміка основних соціально-економічних показників: зменшились обсяги виробництва промислової продукції у 19 регіонах та в цілому по Україні (на 5,1 %, у січні-березні 2019 році – спад на 0,1 %); зменшились обсяги виробництва продукції сільського господарства у 19 регіонах та в цілому по Україні (на 1,8 %, у січні-березні 2019 року зростання на 3,4 %); зменшились обсяги будівельної продукції у 14 регіонах та в цілому по Україні (на 5,5 %, у січні-березні 2019 року зростання на 29,0 %); зменшились обсяги капітальних інвестицій у всіх регіонах та в цілому по Україні (на 35,5 %, у січні-березні 2019 року зростання на 17,8 %).

Стабільне економічне зростання як для регіону, так і для України в цілому можливе лише на основі випереджаючого індустріального розвитку. Немає іншої альтернативи, як відновлення та модернізація промислового сектора на основі розроблення та втілення індустріальної політики, яка відповідає новим правилам, що постають у зв'язку з активізацією інтеграції до глобального економічного простору, та новими викликами, глобального та внутрішнього характеру (стрімкими змінами в технологіях, появою нових виробництв, кліматичними змінами, розривами у продуктивності праці, лібералізацією торгівлі, збільшенням частки людей літнього віку, трудовою міграцією, необхідністю територіальної консолідації та регіональної інклюзії).

Одеська область - один з найперспективніших регіонів півдня України, що володіє високим потенціалом для розвитку більшості галузей промисловості та якісним рівнем підготовки трудових ресурсів. Відмінними особливостями

регіону є розвинена транспортна інфраструктура; широкі транзитні можливості; високий потенціал індустриального сектора; розвинений аграрний сектор; перспективний туристичний комплекс; значний науково-освітній потенціал.

На території Одеської області функціонують 60 закладів вищої освіти, із них: 22 заклади вищої освіти (III-IV р.а.), 38 закладів вищої освіти (I-II р.а.). У закладах вищої освіти навчається 107 725 осіб, з них: 79 526 осіб (денна форма), 28 199 (заочна форма). Навчальний процес забезпечують 11 369 працівників.

Освіта є одним з основних елементів людського капіталу. Так як ключовою метою освіти є формування і розвиток освіченої, творчої, компетентної та конкурентоспроможної особистості, здатної жити в середовищі, що динамічне розвивається, готової до само актуалізації, як в своїх власних інтересах, так і в інтересах суспільства, то основним призначенням викладачів економіки є забезпечення високої якості економічної освіти всіх студентів і учнів нашої країни. Ніколи раніше це завдання не було так актуальне для особистого і громадського процвітання все більш і більш мінливого покоління, якому доведеться приймати важкі економічні рішення в умовах зростаючих труднощів світу, що постійно змінюється.

Одеса - лідер впровадження проектів освітніх інновацій, які направлені на підвищення якості людського капіталу в умовах технологічних і демографічних викликів, створення основи для цифрової трансформації. Освіта повинна стати інструментом збереження соціальної сталості в умовах невизначеності майбутнього та турбулентності економіки.

Одещина не тільки значний центр вищої освіти, а також академічної та галузевої науки. Так, за даними Держстату України кількість організацій, які здійснювали НДР у 2019 році зростає.

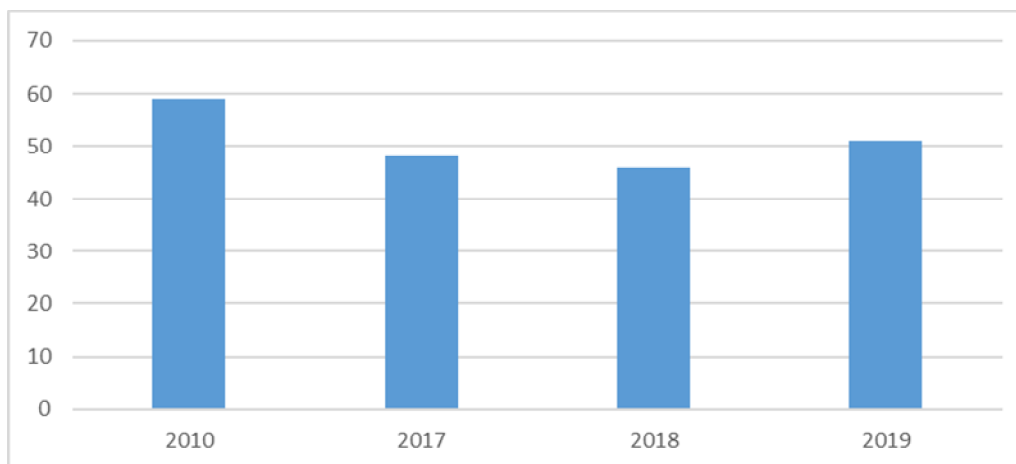

Рис. 1 Кількість організацій, які здійснювали НДР Одеського регіону

На жаль, аналогічну ситуацію не можна побачити при аналізі даного показника в Миколаївській і Херсонській областях.

Таблиця 1 - Кількість організацій, які здійснювали НДР¹

	2010	2017	2018	2019
Україна	1303	963	950	950
Одеська	59	48	46	51
Миколаївська	44	26	24	22
Херсонська	28	21	19	21

Таблиця 2 - Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, за рівнем освіти у 2019 році Одеської області

	Усього	У тому числі мають освіту					
		вищу	з них				інші рівні освіти (крім вищої)
			доктори наук	доктори філософії (кандидати наук)	магістри (спеціалісти)	бакалаври (молодші бакалаври, молодші спеціалісти)	
Україна	79262	68744	6526	16929	39148	6141	10518
Одеська	2274	2028	245	553	1109	121	246
Одеська % до загальної кількості	2,87%	2,95%	3,75%	3,27%	2,83%	1,97%	2,34%

¹ Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України» 2018, Державна служба статистики України

Україна втрачає значну частину людського капіталу в науковій сфері. Згідно з останньою доповіддю ЮНЕСКО з науки «На шляху до 2030 р.» сучасною світовою тенденцією є збільшення чисельності науковців у розвинутих країнах. За п'ять років чисельність наукових працівників у світі збільшилися на 20% і сягнула вже 7,8млн. осіб.²

Одним з найважливіших показників, за допомогою яких фахівці порівнюють можливості різних країн до інноваційного розвитку їх економіки, є число дослідників на 1 млн. населення. На Європу (11,4% населення світу) припадає 31% наукових працівників світу. При цьому керівництво ЄС поставило завдання залучення до науки Європи додатково щонайменше 3 млн. дослідників.

Динаміка кадрового потенціалу української науки протилежна Європейській і загальносвітовій тенденції. Число дослідників на 1 млн. населення наразі є в 2,6 рази меншим, ніж у ЄС. Останніми роками процес скорочення наукових кадрів прискорився. Число науковців в Україні скоротилося з 313079 осіб у 1990 році до 51121 осіб у 2019 – більш чим в 6 разів.

Таблиця 3 – Динаміка кількості працівників, задіяних у виконанні НДР Одеського регіону

Рік	Усього	З них		
		дослідники	техніки	допоміжний персонал
2017	3003	2173	279	551
2018	2548	1818	227	503
2019	2274	1622	200	452

Про критичний стан української науки свідчить віковий склад науковців. За даними Держстату у 2019 році серед загального числа дослідників, зайнятих виконанням наукових досліджень і розробок, частка дослідників за 50 років становила 48,5%, а частка дослідників віком до 35 років 19,8%. Показово, що в

² Дослідження Центра Разумкова «Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ»

наукових установах численність працівників-дослідників віком понад 65 років перевищувала численність молодих дослідників віком до 30 років.

Таблиця 4 – Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, за віком у 2019 році (осіб)

	До 25 років	25-29 років	30-34 роки	35-39 років	40-44 роки	45-49 років	50-54 роки	55-59 років	60-64 роки	65 років і старше
Україна	955	3582	5602	6198	5367	4606	3996	5249	5262	10304
Одеська	49	97	174	160	166	150	151	154	171	350

За даними Державної служби статистики у 2019 р. частка виконавців досліджень і розробок в Україні в загальній чисельності зайнятого населення становила 0,38%, у т. ч. дослідників 0,25% (1,22% ЄС).

Фахівцями Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки розроблено метод прогнозування, який дозволив розрахувати еволюцію кадрового потенціалу вітчизняної науки на наступні десятиліття.³ Фахівцями прогнозовано, що у випадку збереження тенденції останніх років, то до 2035 р. число дослідників в Україні зменшиться ще в 4,6 рази порівняно з 2015 р. Так само впадуть і показники рівня інноваційних можливостей країни.

З точки зору науковців Інституту досліджень науково-технічного потенціалу для того, щоб до 2035 р. наблизитися до співмірних з нинішніми європейськими стандартами показників кадрового забезпечення науки, Україні необхідно щонайменше подвоювати кожні 5 років прихід молоді в науку, не допускаючи при цьому щорічних втрат більш 1% вікових груп від 30 до 59 років та близько 5% - понад 60 років.

Ще один виклик потрібно вирішувати при підготовці фахівців - принципово нова роль індустрії знань. Критично важливо, щоб процес навчання та розвитку фахівців відповідав новим реаліям. Сучасне суспільство дослідники відносять до постіндустріального, інформаційного типу. Посилення

³ Попович О. На яке майбутнє може сподіватися українська наука. - Українська правда 17 березня 2017 р.

цифровізації економіки, широке впровадження штучного інтелекту змінює робоче середовище. Цифровізація поступово проникла в усі сфери організаційної діяльності і стала їх природним етапом. Це вимагає зміну компетенцій і навичок персоналу. В поточній ситуації актуальні - уміння аналізувати і знаходити комплексне рішення проблем, уміння вирішувати проблеми, навички самоорганізації, здатність до активного навчання, стресостійкість, високий рівень енергії, якої лідер зможе заряджати команду, дуже важливо в періоди трансформацій, чесність і відкритість - EQ важливий, як ніколи раніше.

Найбільший попит матимуть фахівці, які мають наступні компетенції: критичне мислення, гнучкість і адаптивність до нових викликів і змін, аналітичність - вміння аналізувати Big data і на підставі цих даних моделювати ситуацію, вміння мотивувати команду, візіонерські якості - можливість передбачити ситуацію.

Отже, зроблений аналіз стану наукових кадрів, необхідність підвищення економічної освіченості майбутнього покоління, формування людського капіталу, який адаптивно реагує на виклики високотехнологічної економіки свідчить проте, що на сьогоднішній день існує потреба в висококваліфікованих фахівцях – докторів філософії зі спеціальності «Економіка».